

OMLADINA

Glasilo narodno-radikalnega dijaštva.

Leto III.

Ljubljana, meseca grudna 1906.

Štev. 9.

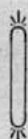
VSEBINA:

Simon Gregorčič.

Ot. Chlup: Verstvo v šoli.

A. K.: »Triglav« — njegov razvoj
in zgodovina tekom 30 let.

Pismo s Koroškega.

Pregled absolviranih slovenskih
filozofov.

Vojeslav Molè: Kratak pregled
poljskega slovstva.

Listek.

Ponatis dovoljen le z navedbo vira.

Omladina izhaja enkrat na mesec ter stane za celo leto K 4.—; za dijake K 2.—; posamezna številka 40 vin. — **Dopisi** naj se blagovole pošiljati uredništvu najkasneje do 20. vsakega meseca v Ljubljano na Breg št. 12. — Le frankovana pisma se sprejemajo. — **Upravništvo** je v tiskarni J. Blasnika naslednikov v Ljubljani, Breg št. 12.

Reklamacije so poštnine proste, če imajo na naslovni strani pristavek „reklamacija“ in če so odprte.

Zaradi rednega pošiljanja „Omladine“ je natanko naznaniti naslov in bivališče ter vselej vsako izpremembo bivališča.

Oblastem odgovoren **Mihael Rožanec**. — Izdaja eksekutiva narodno-radikalnega dijaštva. — Tisk J. Blasnika naslednikov.

Akad. tehn. društvo »Tabor« v Gradcu je imenovalo tov. dr. Gregorja Žerjava o priliki njegove promocije za doktorja prava za njegove zasluge kot prvega voditelja narodno-radikalnega dijaštva in zaslužnega ustanovitelja »Omladine« za svojega prvega častnega člana.

Poročil se je starešina »Tabora« tov. dr. Ernest Kalan, odvetniški koncipijent na Dunaju dne 12. listopada z gospico Elo Bergmannovo v Žalcu. Naše čestitke!

Akademično tehnično društvo »Tabor« priredilo je svoj III. redni občni zbor 28. listopada kot žalno zborovanje za umrlim pesnikom Simonom Gregorčičem. T. Glonar je podal zbranim tovarišem krasno sliko našega najnežnejšega pesnika — ki je utihnil za vedno. — Društveni pevski zbor je zapel njegovo prelepo »Zvezda mila...«.

Promoviral je starešina akad. društ. »Tabor« tov. Jože Zdolšek 30. listopada na vseučilišču v Gradcu za doktorja prava — Čestitamo!

Promocije: Na dunajski univerzi je bil 23. m. m. promoviran za doktorja modroslovja starejšina »Tabora« in »Slovenije« ter naš sotrudnik tovariš phil. Mihajlo Rostohar. — Istotam je bil dne 30. m. m. promoviran za doktorja prava, prvoboritelj narodno radikalnega dijaštva, ustanovitelj »Omladine« in starejšina »Slovenije«, tov. Gregor Žerjav, pravni praktikant v Ljubljani. Obema tovarišema naše najiskrenejše čestitke.

Ženski študij na visokih šolah. Kakor posnemamo iz uradne statistike, je bilo vpisanih na avstrijskih visokih šolah v letnem tečaju 1905/6 l. 1323 slušateljic. Največ jih je bilo imatrikuliranih na dunajski univerzi, za njo pridejo takoj naše slovanske v Krakovu, Lvovu in Pragi; pač lepo znamenje ukaželjnosti slovanskega ženstva. Narodu, ki ima izobrazeno ženstvo se ni bati prihodnosti. Zanimanje za univerzitetni študij se je pokazalo v poslednjem času tudi med Slovencami, upamo, da bodo naše nadarjene gospodične relativno kmalu dosegle in prekosile število slušateljic drugih narodov. Bodoči licej v Ljubljani bo imel krasno nalogo, pripravljati jih za študij na slovanskih univerzah — zlasti Praga je zato najugodnejše mesto, kjer se je mogoče igrati naučiti marsikaj za poznejše življenje in narodno delovanje. Praga postane sploh središče slovenskega dijaštva, dokler ne dobimo svoje univerze. — K naši notici v zadnji številki imamo še dostaviti, da poleg imenovanih gospic študirajo v Pragi tudi gdč. Anica Jenko-va, Vida Prelesnik-ova in Ella Hanuš-ova iz Ljubljane (slednji sta na konservatoriju).

Profesor na mariborski realki »dr.« J. se je v počitnicah mnogo trudil za društva »pridnih, poštenih, vernih mladeničev« v Gradcu in na Dunaju. Žal, ne moremo dognati natančnega besedila njegovih obrekovanj o naših organizacijah, da bi ga ta prijela pred sodnijo za ušesa. Upamo pa, da najde profesor J. primerno zadoščenje v tem, da mu ponudijo klerikalni študenti »častno starešinstvo«.

Družba sv. Cirila in Metoda je založila za božič in novo leto dvoje vrst trobarvnih razglednic, ki se prodajo po 10 v. Pozivljamo vse slovensko dijaštvo, da se poslužuje v božičnih počitnicah le teh razglednic in jih skuša kar največ razpečati tudi med drugimi sloji.

K. k. Oberrealschule in Laibach. Menda ga ni srednješolskega zavoda na Slovenskem, kjer bi vladale tako škandalozne razmere, kot na ljubljanski realki. Vso oblast na zavodu ima v rokah nekaj nemških in nemčurskih profesorjev, ki terorizirajo ravnatelja in cel zavod. Da hočejo ti Nemci in posili-Nemci vsakega germanizirati, kdor se jim le pusti, da zatirajo slovenske dijake, kjer le morejo, to je že dovolj znana stvar in to dokazujejo tudi vsakoletni učni »neuspehi« Slovencev in krasna spričevala Nemcev. Toda ni naš namen razpravljati danes v splošnih razmerah na zavodu, — to bomo

SIMON GREGORČIČ.

Od solčnih višin se je ozrl pesnikov genij stran, zakril si je oči, zagrnil obraz z žalnim pajčolanom in zaplakal — Gregorčiča ni bilo več.

Umril je on, ki nam je pel, da je strmeło uho in se je opajala ob njegovih zvokih duša, da smo zrlí v njegovih blestečih verzih vso njegovo veliko ljubezen, ki je obsegala vse človeštvo, posebno pa oni mali narod tam doli ob severu Adrije in v zelenih poljih, ki se tako trudi in muči — in trpi.

Kaj nam je bil Gregorčič, tega ni treba povdarjati, njegove pesmi so znane po vsej naši domovini; pel je narodu iz dna duše, narodovo veselje je bilo tudi njegovo veselje, če je narod trpel, je krvavelo tudi njegovo srce.

A za trpljenjem svojega naroda je videl njegovo vstajenje in prerokoval je svojemu rodu:

»Pepelni dan ni dan več tvoj,
tvoj je vstajenja dan!« ...

Med nami ni bilo še nobenega, ki bi bil tako pel o domovini, kakor je on; kako jo je proslavljal; kako jo je ljubil! Kako zaigra človeku srce, ko sliši njegove vznešene besede:

»Krasná si, bistra hči planin ...«

Bil je idealist; videl je v duhu zlato bodočnost slovenskega rodu. A vedel je, da je pot do ciljev težka in zato je videl rešitev le v delu.

Bil je pesnik mladine. Njegove pesmi so pravi izliv vsega onega hrepenenja in hotenja mladih duš, ki hoče ven, na dan, da objame s svojim žarom ves svet.

Imel je rahlo dušo, mehko srce. In ko je prišlo razočaranje, ko so ga preganjali podli hinavci, je zaplakal v svoji bolesti in z divno melanholijo prepojena je zazvenela njegova tolažba. Njegovo čuvstvovanje je bilo prenežno, da bi bilo preneslo tak udarec, omagal je, nikdar se mu ni vrnil prejšnji polet. Prevzela ga je resignacija, trpel je molče, zadnji izliv njegove duše je bil »Job«.

In zdaj je mrtev, zdaj ga ni več!

O ne! Kar je on sam nekdaj zapel Erjavcu, velja tudi o njem:

»Ne, ni umrl.
Še duh njegov živi med nami,
na delo nas budi in drami.
Umril on ni,
v nesmrtnih delih on živi!«

Njegova dela žive. In kakor so večna ona, tako je večen tudi njegov spomin. A mladina, ki jo je tako zelo ljubil, bo slavila ta njegov spomin s tem, da bo stremila za njegovimi ideali, da bo ljubila domovino, kakor on, da bo delala za njo, kakor on.

To je želel sam v pismu, ki ga je pisal »Sloveniji«, ko mu je priredila ob njegovi šestdesetletnici slavnostno akademijo; »Najljubša proslava pa mi bode, ako iz naše mladine vstane mnogo borilcev za isto sveto stvar z enako čistim, svetim orožjem, kakor je služilo meni . . .« *Vojeslav Molè.*

OT. CHLUP:

VERSTVO V ŠOLI.

(Konec.)

Razmotrino dalje, kako vrši ali sploh more vršiti današnja verska vzgoja drugo nalogo, ki se jo mnogokrat z njo identificira — namreč npravno vzgojo. Rekli smo, da je krščanstvo po svojem temelju nov npravni nazor; altruizem v čuvstvovanju in dejanju je njega prvina. A tudi egoizem utemeljen na zakonu samoobrambe nam je prirojen, je tedaj del naše narave, ki ga ne gre kar izločiti. Če si je postavilo krščanstvo ideal, ki temelji v popolni negaciji tega prirojenega egoizma, je zašlo nujno v razpor z resnico, in zatočišče vseh onih, ki so res poskušali udejestviti skrajni altruizem je bilo svetništvo, hiliastično hrepenenje, misticizem in utopije. Pravo rešitev problema egoizma in altruizma išče socijologija in z njo sorodne znanstvene stroke, ki prevzemajo etično vsebino od verstva, da bi je spravili v soglasje z zakoni resnice in napredka. Razmotrino tudi, kako malo je storila in dosegla cerkev s svojimi sredstvi za pravo npravnost, ki jo zahteva zase v zakup. Če mnogi zahtevajo, da se loči verstvo od cerkve, da se ji vzame vpliv na šolo, je to le posledica vseh onih bojev, ki sta jih bili cerkev in znanost za nov npravni red.

V zadnjem času je Natorp*) v svojem delu o socijalni pedagogiki poskusil rešiti problem verstva in šole. Izhajajoč od načela, da more biti predmet za vsakogar obveznega pouka le to, kar je splošno prepričujoče, priznava pomen verskemu pouku le v kolikor odgovarja tej zahtevi. Priznava, da je verstvo sestavina resničnega nas obdajajočega življenja, zgodovine, umetnosti, literature, zato ne sme vzgoja prezreti tega činitelja. Natorp razločuje tri stopnje človekove izobrazbe, v kolikor se tika verstva. Najnižja je stopnja naivne otroške vere, ki je še nedotaknjena po znanstvenih in npravnih zahtevah. To more dete umeti: bog mu je oče, Jezušček igračka njegovih misli. To je idealizovanje, ki je detetu čisto pristopno. Na drugi strani prihaja prava kriza verske izobrazbe. Človek, v katerem je prevladal verski čut, zavrže verstvo in ga zamenja z dogmo, — človek pa, pri katerem se smisel za kritiko brž vzbudi, je v nevarnosti, da kratkoma zavrže verstvo kot prazno otroško naziranje. Na tem mestu

*) P. Natorp, Socialpädagogik, II. izd. Stuttgart.

dokaže Natorp, kako velika nevarnost je ravno v dogmatskem odločevanju, ker je za šolsko dobo prezgodnje. Treba ga je kolikor možno odstranjevati. Mnogo bolj vzgajajoče je, če si postavljen pred veliko vprašanje, kot da že kar dobiš gotovo odločitev, ko se ti ravno bude dvomi. S tem se pokoplje vsa iskrenost in odkritost. Človek se izogiblje vprašanja, bodisi da se na zunaj z njim spravi, pri tem pa živi vse življenje v hinavstvu ali pa se od verstva odvrne za vse življenje, ker se mu cela igra gnjusi. Pedagogika se mora taki verski vzgoji odločno upreti. Zahteva se le pošteno priznanje resnične situacije, ki je danes ta, da je možno umevanje verstva, ne da bi bilo treba o njega resničnosti biti prepričan. Umevanje verskega nauka, ne prepričanje, da je ravno ta nauk pravi, to je potrebno vzgoji — to je glavna Natorpova misel. Iz nje izvaja zahtevo nedogmatskega poučevanja v verstvu. Na tretji stopnji zahteva Natorp zgodovino verstva, filozofijo verstva. Ta naj bo izobražencu zakladnica, iz katere si zida svoje versko prepričanje. To je stopnja avtonomne kritike, na kateri zavzema človek napram verstvu gotovo stališče.

V Natorpovem nazoru in predlogu je možno že razložiti pozitivno rešitev verskega problema v vzgoji. Spraviti šolo in vso vzgojo v soglasje s svetovnim naziranjem, kakor ga nam korak za korakom razvijajo in podajajo znanstvena raziskavanja, razložiti tudi v šoli resnico od bajke, opredeliti verske in npravne pojme, to so smotri reformnega stremljenja. Ako mora biti intelektualna vzgoja v soglasju z vsakokratno stopnjo razvoja raznih znanstvenih strok, velja to tudi gotovo za versko in npravno vzgojo. Cerkev je izgubila nit napredka. Če se razcerkveni verska in npravna vzgoja in postavi v smislu Natorpovega nasveta na znanstveno podlago, bo šola sposobna vršiti tudi svojo socijalno nalogo; v njej se bo v soglasju širila le resnica.

A. K.:

„TRIGLAV“ - NJEGOV RAZVOJ IN ZGODOVINA TEKOM 30 LET.

I.

Pred menoj leži lično vezana knjižica, ki jo je sestavil odličen Triglavan s pomočjo dveh tovarišev; na prvem listu nosi gori označeni naslov.

Preko »predgovora« in »pesni ter pisem častnih članov« hiti oko do »vvida«, v katerem opisuje sestavljalatelj razmere slovenskega graškega dijaštva pred 1875. l. Hvaležen bi bil pisatelju, da nam je podal kratek pregled žitja in bitja slovenskega dijaštva tudi v davnaj preteklih časih, v oni dobi, ki sicer še ni poznala nacijonalizma, ki bi bil družil dijaštvo v narodnih taborih, ki pa nam nudi vendar mnogo interesantnega gradiva iz slovenskega dijaškega življenja naj si bo v bojih z akademičnimi oblastmi, v prepiru s filistrskimi meščani ali v borbi za znanstveno prednjačenje. Zdi se mi, da pomeni oni trenutek, ko se v burnih marčnih dneh

1848. leta, poleg nemške frankfurtarice razvije v univerzni avli tudi slovenska trobojnica, nekak slovesen finale narodne nezavednosti a tudi jednakopravnosti graškega dijaštva. Mogočno prešine narodnostna ideja tudi graško Slovenstvo in dijaki niso zadnji, ki se zbirajo v političnem društvu »Slovenija«, katerega ideal je »Zedinjena Slovenija«. Politični viharji pa zatró slamnati ogenj in od 1849—1850 životari »Slovenija« le kot »literarno društvo«. Šele 19 let pozneje ustanovijo navdušeni tehniki, na čelu jim Franc Poznik, »Vendijo« kot dijaško društvo. Zapisnik in spomenica triletnice, ki se nahajata v arhivu akademičnega društva »Tabor«, kažeta jasno resno stremljenje idealnega dijaštva, katero preveva ljubezen do domovine in ideja ilirizma. A tudi vseučiliščniki kmálu sledijo tehnikom — 1873 ustanovijo slovansko »Slogo«. Mesto vztrajnega tekmovanja pa se pojavijo trajni neprincipijelni brezpomembni prepiri — in društvi propadata. Prav umestno povdarja pisatelj, da je bil eden glavnih vzrokov tega nazadovanja — vse-slovanska podlaga obeh društev; zdi se mi ravno ta vzrok priča še nezrele nacionalne ideje v slovenskem dijaštvu: Kljub temu, da so Slovenci v društvih ohranjujoči element, iščejo vendar le zaslonbe v slovanski, a ne v slovenski ideji — Slovenija jim je premajhna in preslabotna.

S tega stališča nam je ceniti zasluge onih mož, ki ustanovijo tudi v Gradcu slovensko akademično društvo. Ravnajo se po dunajskem vzgledu — žal, nam pisatelj tukaj kakor skoraj nikjer ne skuša pokazati zunanjih vplivov na konsolidacijo in razvoj graškega slovenskega dijaštva (kar smatram za eno glavnih napak cele knjige) — a nič manjša ni njih zasluga, da v Gradcu prvi izrečejo ta čas velepomembne besede »Biti slovenske krvi bodi Slovencu ponos«. 6. listopada 1875 odobri pripravljalni zbor pravila novega slovenskega društva na literarno-zabavni podlagi, brez debate je krstijo: »Triglav«.

Društveno zgodovino deli pisatelj v dve dobi: 1875—1895 in 1895—1905. Prvo dobo značijo intencije društvenih ustanoviteljev: na znotraj literarno delovanje, ki ga zasledujemo po predavanjih, vršecih se na občnih zborih, živahno družabno življenje pod vplivom famoznih »Križevačkih statutov«, na zunaj pa stremljenje buditi ne le v dijaštvu ampak v vseh slojih graškega Slovenstva in v slovenski domovini narodno zavest s sijajnimi prireditvami, izleti, zborovanji itd. In slovenska domovina je bila akademikom hvaležna — današnje dijaštvo lahko zavida one nekdanje »Triglavane«, ki so pohiteli iz nemškega Gradca v domovino in bili povsodi sprejeti po slavnostnih deputacijah, obsipani s cvetjem, pozdravljeni na kolodvorih od slovesno opravljene množice, z godbo, zastavami, topiči . . . Časi so se spremenili in tudi Slovenci so prišli do prepričanja, da to, kar stori akademik za narod, ni prostovoljno izkazana dobrota, ampak njegova dolžnost . . .

Druga doba traja od 1895—1905, menda ker sega knjižica do tega leta (kar se mi zdi le tedaj primerno, ako smatra pisatelj to celo dobo za prehodno). Sicer pa si upam skoraj vzporedno s pisateljem razdeliti to dobo v 3 pododdelke: 1.) čas društvenega nazadovanja in »verskih« bojev do 1902; 2.) narodno-radikalno gibanje do 1904; 3.) društvena konsolidacija.

Pisatelj sam pravi: »Triglav« se je preživel kot literarno društvo ter dobil vsaj začasno mogoče preveč zabaven značaj. Pozornemu bralcu te kratke besede ne zadostujejo, a treba mu je le pogledati v imenik predavanj in spoznal bo, kako pomembne da so. V prvih 20 letih se je vršilo v društvu 98 predavanj večinoma literarnega značaja — preživela so se, vzbujala niso nikakega zanimanja več. Navdušeni člani osnujejo zato v društvenem področju »znanstveni klub« — a večina ni dostopna za to idejo in po enem semestru že propade. Od letnega tečaja 1895 do zimskega tečaja 1896/97 utihne vsako izobraževalno delo; vestni odbor sicer skuša spraviti literarna predavanja zopet na dnevni red občnih zborov — posreči se mu to tudi v štirih slučajih — a klub je zamrl in nihče ga ne vzbudi iz smrtne spanja, dokler — — toda o tem pozneje. Le »pravniški klub« životari še par semestrov ter izgine potem brez sledu. Vse to so žalostni znaki društvenega propadanja, ki ga slika pisatelj s fino »rahločutnostjo« v enem samem gori navedenem stavku! V tej dobi preboli »Triglav« tudi v Gradcu tedaj ne baš nevarno bolezen klerikalizma — najdemo jo opisano v knjižici pod čudnim zaglavjem »versko (!) vprašanje«.

II.

Preplaval sem s pisateljem dolgo dobo — žal le preplaval. Moja radovednost je sicer v marsikateri točki vzbujena — a nikjer nasičena: nikjer nisem smel vprašati »zakaj« in zdele se mi je, da berem uradno rusko poročilo, ki javlja: danes je v S. umrlo nenadoma 1200 ljudi in zgorelo 72 hiš — pa ne pove, kako in kaj... In že sem se veselil ob misli na ulogo, katero bomo igrali narodni radikalci v tej knjižici. Obrnil sem list — na strani 32. se začinja »žaloigra«, nazvana: Radikalno gibanje.

Pričakoval sem, da bo spisan ta sestavek z enostranskega stališča, in kdo bi to zameril vnetemu društvniku, a zamerim mu pa, da nisem zvedel od njega ničesar drugega, kakor, da je bral Nietzscheja in da nima pojma o tem (pisatelj je eden najodličnejših Triglavanov), kaj je sploh ono gibanje, ki je delalo njegovim tovarišem toliko preglavice, predno so se ga »otresli«.

Morda pa tudi pisatelju samemu te nevednosti ne smem zameriti. Saj je bil kot eden najmlajših vezan zgolj na informacije svojih starejših tovarišev, od katerih nikakor ne morem pričakovati, da bi opisali to važno društveno dobo malce programatično — saj že ta beseda sama diši po † † † radikalcih — da, da »program odvrča mnogo dijakov«! Za šest strani se pa tudi ne splača omisliti si majhno porcijo materijalističnega zgodovinskega naziranja.

Ko sem prečital tretji odstavek »Radikalnega gibanja«, sem mislil, da mi obstane pamet. Torej ničesar drugega nismo, kakor kri od krvi »narodno-napredne stranke«, od katere le nočemo ničesar vedeti, zgubljeni sinovi, ki se uprejo ter ustanavljajo »Samostojno stranko med Slovenci«! In vrhutega še pravi ljudožrci, ki so na Dunaju požrli »Slovenijo« ter so v nenasitni lakoti stegnili svoje kremplje tudi po drugih društvih...

Toda streznil sem se. Pred mano ležijo potiskani listi, pisani gotovo z resnim namenom vstvariti čitateljem sliko radikalnega gibanja v Gradcu. Bila bi nastala slika, akoravno malo raztegnjena in popačena, da je pisatelj posegel malo bolj globoko: A tudi tukaj se ni potrudil — pobral je, kar mu je prišlo pod roko in nikjer zopet ni vprašal: zakaj?

Bilo je v časih, ko se je začel v posameznih akademičnih društvih tih in nejasen odpor proti tedanjemu propadanju dijaškega življenja. Posamezni idealni dijaki so obsojali brezskrbno feaško življenje in skušali povzdigniti dijaška društva. Vedeli so, da se je stara metoda preživela, da je treba nečesa novega, kar naj da dijaški existenci novo notranjo vrednost. Tesna zveza dijaštva z narodom, ki se je v zadnjem času malodane pozabila, obrnila je njih pozornost na socialna vprašanja in skušali so vzbujati pri tovariših interes in voljo do dela. Na Dunaju se razvijajo stvari mnogo hitrejše, v slovenijanski »Skali« formulirajo »novostrujarji« vse zahteve, ki jih stavijo do slovenskega dijaštva, po hudem boju premagajo mlade navdušene moči stare trmoglavce in njih zahteve postanejo program »Slovenije«. Na dijaškem shodu v Šmarju (počitnice 1902) nastopijo »narodni radikalci« prvič v slovenski dijaški javnosti — ž njimi »Triglavani«.

S tem shodom postane novo gibanje tudi za graško dijaštvo aktualno in že na občnem zboru dne 8. listopada 1902 se vrši prva »radikalna« debata. Ravno ona dva člana pa, ki jih citira pisatelj knjige v prilog društvenim tradicijam, sta v resnici prva dva »radikalna misijonarja« (beseda je postala pozneje jako priljubljena), ki se sicer še oprezno ogibljeta pisanega programa, katerih idealno resno stremljenje pa ima zato vendarle »radikalne« cilje. Kako malo se jih še razume, kaže dejstvo, da se z druge strani povdarja »čemu treba nove stranke (!), ko že vendar obstoja narodno-napredna« — mnenje večine, katero kaže napram novemu gibanju naperjeno vprašanje: »je li umestno, da posega dijak v aktivno politiko?« v prav čudni luči.

Od tega dne se začne nervoznost vladajočih krogov napram novemu gibanju, ona nervoznost, ki vskipi v prihodnjem letu v pravcato živčno bolezen... ko pridejo novi konsekvantnejši »misijonarji«, ki razpolagajo z novimi mladimi silami: pričnejo se narodno-radikalni boji l. 1903/04.

(Konec prihodnjič).

PISMO S KOROŠKEGA.

Cenjeni gospod urednik! Prosite me, naj Vam napišem za Vaš cenjeni list kak članek o koroških razmerah. Sicer se je o tem že veliko pisalo in razpravljalo, ali ker vendar želite takega poročila, Vam kot uredniku lista, katerega izdaja dijaštvo, ki je že dejansko pokazalo, da hoče delati za narodno probujo koroških Slovencev, tega ne morem in tudi ne smem odreči.

Odkar je zapisal rajni Andrej Einspieler na slovenski prapor geslo: »Vse za vero, dom, cesarja,« se pri koroških Slovencih javno politično prepričanje ni spremenilo. In kako tudi! Do zdaj so bili politični voditelji koroških Slovencev izključno le duhovniki in tako je deloma še danes. »Kdo dela na Koroškem? Edini duhovniki!« slišimo pogostokrat duhovnike in neduhovnike. Dobro! Kdo drugi naj bi pa delal, ko dozdam ni bilo posvetne inteligence? In če delujejo — ali je to že glavna stvar? Važnejše je vprašanje, kako se deluje in koliko se doseže! Kako se je delovalo dozdam? Po gori omenjenem geslu, ne oziraje se na to, kakšen političen veter veje med ljudstvom. Zvezali so se naši voditelji z nemškimi klerikalci in kaj so dosegli? V zadnji polovici preteklega stoletja se je bil boj v prvi vrsti proti klerikalizmu tudi na Koroškem. Kaj čuda potem, da so trpeli v tem oziru tudi koroški Slovenci, ki so bili zvezani z nemškimi klerikalci! Takoj začetkom, ko se je pričelo narodno delovanje na Koroškem, se je odtrgal precejšnji del koroških Slovencev od svojega naroda in se pridružil nemškemu sosеду. In zakaj? Morda samo zaradi narodnega nasprotstva? In vendar smo imeli takrat na Koroškem okoli 30 slovenskih šol! Vzrok tiči drugje! Svobodomiselna ideja se je ukoreninila tudi med Koroškimi Slovenci, posebno med onimi na meji. Politični boj se je bil vendar v prvi vrsti med liberalizmom in klerikalizmom. In tako je prišlo, da so stopili svobodomiselni Slovenci na stran svobodomiselnih Nemcev. Ker sami niso imeli voditeljev iz svojega naroda, ni bilo nikogar, ki bi jih organiziral. Bili so torej v nemški stranki in raznarodnje je takoj sledilo.

In dandanes? Ne smemo tajiti, da se glede narodne probuje precej veliko deluje — a kje so vspehi! Zakaj se ožijo naše narodne meje, zakaj zgubimo pri vsakem ljudskem štetju več tisoč Slovencev? Jeli vsemu kriva nam nasprotna vlada, je li vsemu krivo naše učiteljstvo? V pretežni večini že. A kateri narod bi ne porabil tako ugodne prilike, da si pridobi brez boja, čisto mirnim potom kos za kosom rodovitne zemlje, kakor se nudi ravno našim nemškim sosedom na Koroškem!? In se-li smemo čuditi, da nas potiska nasprotnik tako hitro proti jugu? Da, da nas nadleguje celo v središču in da so nekteri obupali celo že nad Št. Jakobom v Rožu? Ne smemo se temu čuditi, ker naša meja ni zavarovana. Na meji proti severu nimamo nobenega plotu, niti najslabšega. In kako to mogoče. Vsak narod si zavaruje v prvi vrsti vendar mejo, in pri nas bi tega ne bilo treba, ko smo itak tako slab in mali narod? Da, potreba bi bila, *conditio si qua non*, a kdo bo mejo utrdil? Naši duhovniki, naš sedanji politični program (če ga sploh imamo!)? Če je to mogoče, čemu se ne poskusi, čemu zanemarjajo ravno mejo, čemu zanemarjajo ravno celovško okolico, ki je vendar eminentne koristi za slovenski Korotan, čemu so vrgli več kot polovico celovške okolice k nemškemu volilnemu okraju, ko so delali meje volilnim okrajem? Naši voditelji uvidevajo to že sami — tako saj upamo — a koga hočejo poslati na mejo na narodno stražo? duhovnike? Saj so slovenski duhovniki na meji, a kateri izmed njih dela? Nobeden! Dobro voljo morda imajo, a nimajo sredstev. Duhovniki so in kot taki hočejo delovati s pomočjo vere

za narodnost. A v kratkem sprevidijo sami, da iz te moke ne more biti kruha, ker je ljudstvo več ali manj nasprotno duhovnikom, nasprotno veri ali bolje rečeno klerikalnemu programu.

In če bi poslali na mejo tudi lajike, tudi ti s sedanjim našim programom ničesar ne bodo dosegli. Ker torej naši voditelji, ne morejo doseči ničesar, pustijo rajši delovanje na meji in koncentrirajo vse svoje narodno delovanje v krajih, ki so že bolj probujeni. Tako se n. pr. v Št. Jakobu in v Rožu sploh največ deluje, med tem ko je celovška okolica, ki je v največji nevarnosti, da takorekoč že zgubljena, popolnoma zapuščena. Med tem ko se od naše strani ne stori ničesar, delujejo naši nemški sosedi z vsemi kriplji, da ponemčijo kolikor mogoče hitro mejo in celovška okolica je pravi brlog narodnih odpadnikov.

In kako delujejo naši nasprotniki? Posetimo enkrat nemški shod v kakem slovenskem kraju in kaj bomo tam slišali? Proti slovenski narodnosti ne bodo govorili (če izvzamemo kakega neolikanega nemčurja). Govorili bodo, da morajo Nemci in Slovenci mirno skupaj živeti (a la dr. Metnic), a udrihali bodo proti klerikalcem in mi Korošci imamo to nesrečo, da nas po navadi mečejo v en koš s klerikalci. Naroden Slovenec in klerikalec je v očeh naših nemških nasprotnikov identično. To misel goji tudi odpadnik Slovenec — liberalec. Tudi naši odpadniki še vedo, da so Slovenci, ali ker nočejo biti klerikalci, zato so »deutschgesinnt«. Mi smo »slovenisch geboren in deutsch gesinnt«, ta izrek je zdaj v modi. Pri naših odpadnikih je vse liberalno, kar je nemško in vse klerikalno, kar je slovensko!

In v takih razmerah hočemo delati po klerikalnem receptu!? Nikdar in nikoli! Da bi se dali naši duhovniki prepričati, da se da naša vera rešiti tudi na drug način, če se pa sploh ne da rešiti, potem . . . ! Evo v dokaz moje trditve dejstvo: Vprašajmo se: Kateri tabor polnijo naši narodni nasprotniki? Če odpadejo samo zaradi narodnega nasprotstva, zakaj ne hodijo v nemško-klerikalni tabor?! Zakaj noben nemčur ni Nemeč-klerikalec, temveč Nemeč-liberalec? To je neovrgljivo dejstvo, dokaz, da izgubimo samo zaradi klerikalnega programa toliko narodnih bratov. In to tudi ni čudno, ko so vse nasprotne agitacijske moči napredne (a la učitelji!).

In naša organizacija? Ravno toliko vredna kot naš »program!« Imamo politično društvo in bi li bilo veliko slabše, če bi ga ne imeli? Kaj nam pomaga tako društvo, katero obstoji večji del samo iz duhovnikov. Zakaj celovška centrala ne ustanovi političnih podružnic, ki bi bila politična izobraževalna društva. Stem bi se politično društvo povzdignilo v moraličnem in materijelnem oziru. Sicer bi se dalo o tem govoriti še veliko, a ob drugi priliki.

Zaveti mora na Koroškem popolnoma drug veter, »fortburštarije« mora biti enkrat konec! Začetek naj napravi mladina — visokošolci. A ker od koroških visokošolcev ne moremo pričakovati kaj tacega, saj od večine ne — iz znanih vzrokov, naj bi pričela to delo radikalna »Prosveta«. Prepričan sem, da bo našla tudi med bogoslovci nekaj pomoči.

PREGLED ABSOLVIRANIH SLOV. FILOZOFOV.

Predmet	z vsemi skušnjami		brez skušenj		Skupaj
	suplenti	poskusni kandidati	suplenti	na vseučiliščih	
klasična filologija	1	—	6	15	22
slovenščina (s klas. filologijo) .	1	—	3	6	10
slovenščina-nemščina	1	—	2	—	3
slovenščina-francoščina	—	—	1	1	2
nemščina (s klas. filolog.)	—	—	—	1	1
nemščina-francoščina	—	—	1	1	2
latinščina-francoščina	—	—	—	4	4
latinščina-italijanščina	—	—	—	1	1
filozofija-klas. filolog.	—	—	1	—	1
zemljepis-zgodovina	2	1	2	11	16
matematika-fizika	6	1	1 (asistent)	6	14
prirodopis	3	—	3	3	9
Skupaj	14	2	20	49	85

Prinašamo ta pregled s pripombo, da je znabiti nekoliko pomanjkljiv. V glavnih potezah odgovarja resnici in bo marsikomu dobrodošel kot vodilo. Najslabše razmere so v matematiki — fiziki ter v zemljepisu in zgodovini, tudi prirodopis ni posebno vabljev. Klasičnih filologov še menda ni preveč, ker se jih dosti rabi, germanistov je premalo. Nemščino bi pri nas morali poučevati le domačini; le potem je upati pravih uspehov, če učitelj vpeljuje učenca v tuj jezik na podlagi materinščine. — Kakor kaže pregled, imamo 34 suplentov in 51 absolventov brez službe, med zadnjimi 2 poskusna kandidata, ki imata vse potrebne izpite, a ne dobita suplenture ter morata eno leto »prakticirati« — seveda zastonj! Vseh slovenskih profesorjev s suplenti vred je 180—200 raztresenih po vsej Avstriji. To dejstvo izpopolnjuje brezupno sliko za naše absolvirane filozofe: v domovini je potreba majhna — in še ta se krije z Nemci, ker je nemških filozofov tudi preveč. V tujini bodo našinci še težje dobili kruha, nemški šovinizem jih bo pregnal. Le najsposobnejši bodo premagali nemško konkurenco v nemških krajih. Te pa bo domovina tem težje pogrešala. — Caveant consules!

VOJESLAV MOLÈ.

KRATEK PREGLED POLJSKEGA SLOVSTVA.

Prvi začetki poljskega slovstva segajo nazaj do 13. stoletja; pod vodstvom poljske kraljice sv. Kinge, ki je vstopila po smrti svojega moža v samostan, je nastal prvi poljski prevod psalterja. V istem samostanu Sonču je bržkone tudi nastala prva poljska umetna pesem »Bogurodzica«, pesem, ki so jo peli l. 1444. poljski junaki pri Varni, ki je zvenela zmagonosno v bitki pri Grunwaldu, ki se je pela po cerkvah mesto Marijinega oznanenja.

Naslednja poljska kraljica Jadviga je istotako pospeševala razvoj poljskega slovstva, ko je dala prevesti razne evangelije in molitve. In tako so delale vse poljske vladarice tistega časa. Na ta način je nastal prevod sv. pisma, Bonaventurovega Kristusovega življenjepisa in razni molitveniki.

V 12. stoletju je bila nastala le latinsko pisana »Poljska Kronika«, ki jo je spisal neki neznani Francoz, in ki jo je pozneje pre naredil in nadaljeval krakovski škof Vincencij.

Prvo važno delo poljske literature pa je zgodovinsko delo Jana Dluogoša iz 15. stoletja. Bila je to prva poljska zgodovina, natančno in skrbno izdelana. Iz nje so zajemali vsi zgodovinarji sledečih treh stoletij. V petnajstem veku je cvetela retorika, tu pa tam se je oglašal tudi kak poet, a vse je imelo le cerkven in nabožen značaj, kratke balade in pesmi o važnih dogodkih tistih let so se pogubile, pravo življenje sta prinesla v slovstvo šele reformacija in humanizem.

Protestantizem se je hitro širil med Poljaki in je dobil svoje zagovornike, pa tudi nasprotnike. In kakor v Nemčiji, so se izdajali tudi tu satirični spisi in zabavljice od katoliške in protestantske strani. Izhajale so razne apologije, satirične igre, pisma. Iz tega boja je vstal Poljakom njihov prvi res poljski pisatelj, kalvinist Mikolaj Rey. Ni mu bilo za slavo, svoja dela je zalagal sam, nikoli ni podpisal nanje svojega imena, z navdušeno vnemo je širil v njih idejo nove vere. Bil je vse — prevajatelj, dramatik, lirik, didaktik in epigramatik, a ni stremil za titanskimi idejami, učil je vedno in povsod, kak naj bode človek njegovega časa. To odseva zlasti iz njegovega najzrelejšega dela »Človeškega zrcala«. Skoraj 30 let je budil in dramil Poljake v političnem in verskem življenju. Njegova »Postila« in »Komentar Apokalipse« pričata o izredni duhovitosti, bil je eden prvih in najvztrajnejših bojevnikov zoper papizem. Sledeče generacije ga niso več tako vpoštevale, kakor njegovi sodobniki, a dandanes je zopet prišel do zaslužene veljave.

Vnet zagovornik katoličanstva je bil v istem času Stanislav Orzechowski. Bil je nestalen in strasten značaj; duhovnik je bil in se je poročil, a vendar strastno zagovarjal cerkev. Več nego kot teolog, je dosegel kot politik; bil je prvi ki je naprej videl propad Poljske. Čudovito krasni so bili njegovi govori zoper Turke in govori mlademu kralju. Včasih pa je postal pamfletist in pisal zoper vse mogoče, zoper papeža, kraljevo ženitev, celibat in duhovščino,

Istodobno se je bujno razvijalo poljsko govorništvo, saj je bilo treba zagovornikov katoliške in protestantovske stranke. Med temi zavzema prvo mesto jezuit Peter Skarga. Bil je idealist, Poljak z dušo in telesom, patrijot, ki se ni bal nikogar. Zagovarjal je pravice kmečkega stanu, šibal razmere v poljski šlahiti in državni upravi. Videl je bodočnost Poljske in klical: „Da sem Izaija, bi hodil okoli bos in polnag in bi klical nad vami, vi razkošneži in razkošnice, grešniki in grešnice! — Bojte se vendar teh mojih groženj! — Vsa kraljestva, ki so imela propasti, so imela take sle in propovednike, ki so jim kazali njihove grehe in jim prerokovali njihov padeč!“...

Tu je začel roditi poljski humanizem svoje sadove, in poljsko slovstvo je doživelo svojo prvo zlato dobo. Poljska mladina se je hodila učiti na tuje univerze, zlasti italijanske; v Padovi in Bolonji je bilo vedno polno poljskih dijakov. Tu so se seznanjali z antično literaturo, otresli so se poljskega srednjeveštva in dobili v latinskem slovstvu eleganco oblike. Snov njihovih pesmi pa je bila neokusna, prazna. Verzi so se izgubljali v panegirskih, v samih golih slavospevih različnim znanim in neznanim knezom in vladarjem. Vse je bilo latinsko, poljskih pesmi ni zlagal nihče. Med vsemi temi mnogoštevilnimi latinisti zasluži malo pažnje morda edini Klement Janicius, a tudi ta je kmalu utihnil.

Tu je naenkrat vstal med poljskim narodom njegov prvi in za dolgo časa najznamenitejši pesnik: Jan Kochanowski. On ni pel panegirikov, pel je, kakor mu je velevalo srce, pel je, ker je moral peti. V svoji mladosti je bil tudi v Italiji in v Parizu, a pozneje se je vrnil v domovino, kjer se pa ni udeleževal javnega življenja, ampak živel sam zase na svojih posestvih. Tudi verski boji ga niso vznemirili, a njegovo versko čuvstvo je ostalo vedno otroško-globoko. Prva njegova poljska pesem so bili oni krasni verzi:

»Česa hočeš od nas, Gospod, za svoje mnoge darove;
česa za dobrodejstva, ki ne veš jim mere?
Cerkev Te ne ogrne, povsod je polno Tebe,
v prepadih in v morju, na zemlji in v nebu.
Gospod sveta si vsega; Ti zgradil nebo si,
z zlatimi si zvezdami ga ti okrasil.
In na povelje Tvoje stoji morjé v bregovih
in meje mu odmerjene boji se prestopiti...«

Kochanowski je bil lirik, a erotika ni izvabila njegovi duši najlepših zvokov. Pel je sicer o ljubezni, toda o očetovski. Ko mu je umrla mala hčerka, mu je zakrvavelo srce in izlil je svojo bol v čudovito lepe pesmi »Treny«.

Vesetje je zvenelo iz pesmi, kjer je opeval domače življenje in naravo, zlasti pa iz njegovih »Šal«. Vedno in povsod se je zaglabljal v refleksijo, posebno v »Satiru«, v zbirki satiričnih pesmi, kjer očita Satir Poljakom njihove slabosti.

(Konec prihodnjič.)

LISTEK.

Gregorčičev večer priredi v januarju akad. društvo »Slovenija« na Dunaju v spomin svojemu umrlemu častnemu članu.

Slavnostni občni zbor, katerega je priredila »Adrija« v Pragi povodom pobratenja s »Slovenijo« in »Taborom«, je vspel jako krasno. Poleg »Slovenije« in »Tabora« so bila zastopana slovanska akad. društva v Pragi. Izmed mnogoštevilnih govorov naj omenimo na tem mestu le govorov predsednika »Slovenije« in zastopnika »Tabora«, ki sta oba povdarjala važnost mesta, katero zavzema »Adrija« v organizaciji narodno radikalnega dijaštva. »Adrija mora postati vodilno društvo v naši struji, mora biti ono društvo, iz katerega bodo izhajale nove ideje, novi načrti, kajti ustanovljena je v kulturnem središču velikega češkega naroda, ki je bil Slovencem že dosedaj učitelj v vsem našem narodnem življenju, od katerega pa se bomo morali tudi še nadalje učiti zlasti onega podrobnega dela, ki je pripomoglo Čehom do današnje moči in veljave. — S slavnostnega večera se je poslal brzojavni pozdrav prvoboritelju narodno-radikalnega dijaštva tov. Žerjavu.

Zborovanje slovenskega graškega dijaštva za 1906/7 se je vršilo v torek 27. listopada. Na dnevnem redu so bile zadeve graškega Slovenstva, sosebno otroški vrtec in Sokol. Predsedništvo v »odseku slov. graškega dijaštva prevzame za prihodnje leto društvo »Zarja«. Natančnejše poročilo prihodnjič.

Izobraževalno delo v »Taboru« se je pričelo letos malo pozno. Vzrok je nemirni čas, društvene selitve, tudi so se člani razmeroma pozno zbrali v Gradcu. Izobraževalni klub je letos svoj program nekoliko predrugačil. Z ozirom na skorajšnjo ustanovitev štajerske »Prosvete« se bavi 3 večere v mesecu s pripravami za poljudno — izobraževalno delo, — podpira ga v tem posebni odsek, ki vodi tudi vse priprave za ljudske knjižnice, predavanja itd. Ostali večeri so namenjeni splošni izobrazbi. V klubu so se vršila dosedaj sledeča predavanja: t. Kramer: Pomen in cilji sam-izobrazbe; t. Prekoršek: Nove politične struje na Slovenskem; t. Vesenjāk: Kmetijske družbe; t. Prekoršek: Iz zgodovine slovenskega graškega dijaštva; t. Turnšek: Izlet na severni tečaj (vzorno poljudno predavanje s skioptičnimi slikami); t. Glonar: Pesnik Simon Gregočič (na žalnem zborovanju). V društvu deluje nadalje pevski klub ter se osnuje češki klub. Mnogo tovarišev je članov novoustanovljenega »Graškega Sokola«.

ak

Jugoslovanske dijaške sestanke na Dunaju priredijo po novem letu vsak mesec »Slovenija«, »Zora« (srbsko akad. društvo) in »Zvonimir« (hrvatsko akad. društvo). Na teh sestankih, katerih namen je seznanjati jugoslovansko dijaštvo s kulturnim, gospodarskim in političnim stanjem vseh jugoslovanskih narodov, se bodo vršila razna predavanja, deklamacije, petje itd.

Izobraževalno delo »Slovenije« v novembru. Izobraževalni klub je imel pretekli mesec sledeča predavanja: phil. Kadunc: O narodni vzgoji; tov. iur. Jan: O gospodarskih razmerah na Gorenjskem; tov. vet. Lesničar: O Cankarju in tov. iur. Olip: Zahteve Slovencev v letu 1848. — Medicinski klub je začel s strokovnimi predavanji. Prvo je imel tov. med. Jenko. — V pedagoškem klubu se je razpravljalo enkrat na teden o vprašanjih: Kaj je vzgoja, kakšen je njen namen in kakšna bodi metodika.

Božično darilo za »Prosveto«. Ker razširi »Prosveta« svoj delokrog po vsem slovenskem ozemlju, bo morala imeti tudi veliko večja sredstva na razpolago, kakor doslej, če bo hotela zadostno izvrševati svojo veliko nalogo. Treba bo ustanoviti nebroj ljudskih knjižnic, zlasti ob naših mejah, a za izvršitev tega načrta, treba veliko za ljudsko knjižnico vporabnih knjig, katerih pa »Prosveta« nima in si jih tudi nabaviti ne more, ker ji manjkajo potrebna denarna sredstva. Zelo umesten se mi zdi zato predlog nekega tovariša, ki je predlagal, naj bi vsak narodno radikalen dijak, srednješolec kot visokošolec, podaril »Prosveti« za božič vsaj eno za ljudsko knjižnico vporabno knjigo, ali pa v ta namen nabiral knjige pri svojih znancih itd. Kar bi se tako nabralo knjig na Štajerskem, bi jih uporabili za štajerske, kar na Goriškem za goriške in kar na Kranjskem pa za koroške knjižnice. Žrtve posameznika bi bile pri tem zelo majhne, »Prosveta« bi pa dobila jako izdatno podporo. Upam, da bodo tovariši ta predlog z veseljem sprejeli in da pojdejo za njega izvršitev tudi takoj na delo. Vsako naše akademično društvo mora nabrati knjig vsaj za eno knjižnico in istotako tudi vsak naš srednješolski zavod. T.

Pridatek uredništva: Pravkar smo izvedeli, da so naznanili osmošolci neke gimnazije odboru »Prosvete«, da sami ustanove v letošnjih počitnicah dve ljudski knjižnici na Koroškem. Upamo, da slede temu vzgledu tudi dijaki drugih zavodov.

Češko dijaštvo proti bogoslovski fakulteti. Akademičnemu senatu češke univerze se je izročil obširen »memorandum«, ki zahteva, da se bogoslovna fakulteta kot neznanstvena institucija in kot učilišče, ki stoji pod vrhovno oblastjo dogmatike gotove kontesije, odstrani z univerze. Memorandum je podpisalo okoli 50 praških akademičnih društev, med njimi tudi »Adrija«. W. M. Z.

Podporno društvo za slovenske visokošolce v Pragi. Redko sejani so bili slovenski visokošolci, ki so obiskovali pred šestimi, sedmimi leti češke visoke šole v Pragi. Preporod slovenskega dijaštva pa je tudi tu mogočno vplival na slovensko dijaštvo. V naši narodno-radikalni struji se je vedno in vedno ponavljala važnost Prage za razvoj slovenskega dijaštva. Veseliti nas mora zato, ko vidimo danes, da naše besede niso bile zastonj, ko vidimo, da bo Praga v kratkem prevzela vlogo Dunaja: biti središče slovenskega dijaštva. Že danes se kaže, da bo število slovenskih dijakov na Dunaju vedno manjše, ono v Pragi pa leto za letom večje. — Naravno je, da je potrebovalo tudi praško slovensko dijaštvo ne samo moralne, ampak tudi gnotne podpore. Zato so ustanovili praški Slovenci pred 5 leti

s pomočjo čeških rodoljubov »Podporno društvo za slovenske visokošolce v Pragi«. Ako se nekoliko ozremo po velikosti podpor, katere je društvo razdelilo med slovenske visokošolce v Pragi, vidimo da so podpore tega društva večje od podpor enakih društev na Dunaju in Gradcu in da to društvo tudi sicer bolj skrbi za svoje podpirance, kakor pa ostali društvi. Seveda ne smemo biti napram ostalima društvoma krivični in moramo priznati, da je naloga društev na Dunaju in Gradcu že raditega veliko težavnejša, ker morata podpirati veliko večje število prosilcev. Praško podporno društvo je razdelilo tekem svojega petletnega obstanka med 562 prosilcev 9951 K, tako, da je dobil vsak podpiranec povprečno 17 K 70 v na mesec. V zadnjem šolskem letu se je razdelilo med 148 prosilcev 2988 K in je dobil vsak povprečno 20 K 19 v mesečno. Društvo izvršuje svojo nalogo s tem, da daje prosilcem mesečne podpore, podpore za vožnjo v domovino in da priredi vsako leto onim podpirancem, ki ostanejo v božiču v Pragi, prijeten božičen večer, da jim s tem vsaj nekoliko nadomesti božični večer v domači hiši. Da more društvo v tako veliki meri izpolnjevati svojo nalogo, se ima slovensko dijaštvo v veliki meri zahvaliti naklonjenosti češkega občinstva, katerega darovi so znašali v preteklem letu skoro polovico (nad 40 %) vseh društvenih dohodkov.

— c.

Jugoslovanska stolica na češki univerzi v Pragi. »Adrija« je poslala k rektorju češke univerze v Pragi deputacijo, ki se je informirala o sedanjem stanju zadeve jugoslovanske stolice. Rektor je deputaciji povedal, da je senat sklenil zadevo na pristojnih mestih kolikor le mogoče podpirati. Izrazil je nado, da bo novemu jugoslovanskemu docentu že mogoče v prihodnjem letnem semestru predavati. Deputacija bo obiskala še referenta v tej zadevi prof. Drtino in predsednika izpraševalne komisije prof. Strouhala, da se informira o nekaterih detajlih formalnega značaja.

V. M. Z.

Zvišanje kolegnine na vseučiliščih. Da se pridobi novih denarnih sredstev za neštivilne potrebe in moderne zahteve vseučilišč, namerava naučno ministrstvo zvišati kolegnino. Do sedaj je znašala najnižja kolegnina za vsako uro 2 K 10 v. Ministrstvo hoče zvišati to svoto na 4 K 20 v in sicer že s prihodnjim šolskim letom. To bo vsekakor novo občutljivo breme za slušatelje zlasti, ker se je s tekočim semestrom vpeljala tudi pristojbina za vseučiliško knjižnico, katere dosedaj ni bilo treba plačevati. Slovenski dijak, katerega slabo gmotno stanje je itak znano in katerega bi nameravano zvišanje tem občutljivejše zadelo, bo moral odslej še bolj pridno študirati in redno polagati vsak semester kolokvije, ki so potrebni za oproščenje kolegnine, da se izogne novim bremenom, ki mu bodo še bolj oteževale študij.

B.

Boj za Budjevice, nekako češko Celje, se je končal z zmago podrobnega dela, katero so izvrševali Čehi s češkemu narodu lastno žilavostjo leta in leta. Pred desetletji so si postavili cilj, pridobiti si nazaj Budjevice, napravili si načrt v dosego tega cilja in ta načrt potem tudi dosledno izvrševali. Desetletja so se trudili, bodrili, zbirali in organizirali. Šlo se jim

je za vsakega posameznika, katerega treba uvrstiti v svojo armado, da ga ne vlove nasprotniki. Nikjer velike politike, povsod samo ono malo delo, katero se ne da slaviti po časopisih in katerega uspeh se pokaže šele po letih. Tako pripravljenim ni bilo težko in brez upa zmage naskočiti trdnjave. Delo desetletij je moralo roditi uspeh. Kar nas v zadnji volilni borbi posebno zanima, je češko dijaštvo, katero je tudi hotelo po svojih močeh pripomoči k zmagi. Srednješolci so prosili svoje nezavedne stariše, da so šli volit češke kandidate in visokošolci so popustili svoje študije in šli v Budjevice navduševat in agitirat. Isto pa so delali tudi njihovi nemški tovariši iz Dunaja in Prage. Da bi se tudi mi tako pripravljali na osvojitve slovenskih Budjevic, da bi tudi pri nas že enkrat začeli z drobnim delom, katerega povdarjamo ob vsaki priliki, potem lahko kdaj upamo na osvojitve Celja, drugače pa nikdar ne.

Na ljubljanskih gimnazijah in na realki je bilo preteklo šolsko leto $457 + 361 + 290 = 1108$ slovenskih in $103 + 0 + 246 = 349$ nemških dijakov. Od teh je iz Ljubljane 480 slovenskih in 236 nemških. Po zadnjem ljudskem štetju je bilo v Ljubljani 29.732 Slovencev in 5423 Nemcev; Nemcev torej komaj šestina vsega prebivalstva, izmed ljubljanskih dijakov pa je tretjina Nemcev, t. j. dvakrat toliko, kakor bi jih po številu prebivalstva moglo biti! Ker ni pravega vzroka, zakaj bi slovenski Ljubljančanje ne dajali svojih sinov študirati, potem je pač edini vzrok večjega števila nemških dijakov ta, da se slovenski dijaki vpišejo za nemške, z drugimi besedami, da se ponemčujejo. To slutnjo podpirajo tudi imena, katera beremo v nemških oddelkih: Bahč, Bremec, Bitenc, Deu, Dežman, Fabiančič, Florjančič itd. itd. brez konca. To je žalostno in sramotno dejstvo! Ako se to godi v središču Slovenije, kjer imamo ali bi lahko imeli vso moč v rokah, ali se je potem čuditi, da imamo odpadnike na mejah, kjer ima nasprotnik vso moč in jo tudi brezvestno izrablja. Manjka nam pač drobnega dela in pouka ter narodne zavednosti. Vsi ti, ki so po nevednosti ali brezbriznosti starišev vpisani za Nemce, bodo pomnožili število naših narodnih sovražnikov, namesto da bi stopili kot novi bojevniki v vrste naše inteligence. Inteligence mi nikakor nimamo preveč in je ne moremo in ne smemo prepuščati v tabor naših sovražnikov. — Pa še drugo stran ima to dejstvo. Če beremo imena nemških oddelkov ljubljanskih srednjih šol, dobimo kar po vrsti tvrdke ljubljanskih trgovcev, obrtnikov in tovarnarjev. To kaže jasno, kakšnega mišljenja so lastniki teh tvrdk; slovenskega gotovo ne, če vzgajajo svoje otroke za Nemce. Vsi ti so torej narodno skrajno nezanesljivi. To bi naj vendar našim mogotcem dalo misliti, da ne bodo več zavračali naših dobro premišljenih svaril glede šolstva, kakor se je to zgodilo letos!

Šolske knjižnice. Dan za dnevom se pritožujejo srednješolci, kako slabe so knjižnice po njihovih zavodih. Zanimarja se posebno izobrazbo dijakov viših razredov. Knjižnice se izpopolnujejo čisto slučajno, kajti kakoršen je knjižničar, tako tudi izpopolnuje knjižnico. Da se odpravi ta nedostatek po slovenskih srednješolskih zavodih, bi bilo najbolje, da sestavi »Društvo slovenskih profesorjev v Ljubljani« seznam znanstvenih in leposlovnih del,

s katerimi naj bi se dijak višjih razredov gimnazije in realke moral seznaniti. Po tem seznamu bi se izpopolnjevale srednješolske knjižnice; seznam bi se pa razdelil lahko tudi med dijakke same, katere bi se opozorilo, naj kupujejo najboljša dela tudi sami. Dijaštvo bi lahko v slučaju, da se ugotovi naši prošnji, pazilo potom dijaških listov, da se bodo knjižničarji naših srednješolskih zavodov res ozirali na dotični seznam. s.

Reforma srednjih šol. Vprašanja o reformi srednjih šol, za katero so se začeli zanimati že tudi merodajni krogi, se je lotilo z največjo resnobo »Kulturno politično društvo na Dunaju«. Enketa, katero je zasnovalo društvo v tem smislu, je dosegla med drugimi tudi naslednje točke, katere objavljamo, ker so zanimive tudi za dijaštvo: 1) razredi na srednjih šolah so tako prenapolnjeni, da ni mogoče doseči pri pouku zaželenih uspehov; 2) pouk se najbolj zagreni tako učitelju kot učencu; a) s t. z. sistemom varuštv, t. j. ona naravnost otroško naivna skrb, da profesor učencem ne sme povedati ničesar, kar bi se ne strinjalo s katekizmom in zgodbami stare zaveze, dasiravno je znanost drugače dosegla, in na drugi strani skrb, da učencu ne pridejo v roke knjige, katerih varuška censura ni priporočila; b) z nepotrebnimi korekturami in inspekcijami od strani ravnatelja in oblastev; — 3) največjo pozornost je obračati na izpraševanje. Isto ne sme imeti oblike izpraševanja preiskovalnega sodnika. Udeleževati se ga mora cel razred. Vprašanja ne smejo biti presenetljiva, marveč je treba učence s primernimi besedami na vprašanje pripraviti. Preveliko strogost pri izpraševanju je pod vsakim pogojem obsojati. Učitelj bodi plemenit in blagohoten, ker je ta lastnost učiteljeva velikega vzgojevalnega pomena. Pri izpraševanju kakor pri razlaganju naj učitelj polaga največjo važnost nato, da učenec stvar razume; 4) najbolj pogubno in slabo vpliva na značaj in razvoj mladega srednješolca klerikalizem. R.

Slovenska Šolska Matica in društvo slovenskih profesorjev nameravata izdajati: 1) znanstveno-poučne spise v popularni obliki in 2) komentarje k raznim šolskim klasikom rimske in grške literature. Uredniško delo prevzame društvo slovenskih profesorjev, založništvo pa Slovenska Šolska Matica. — Pozdravljamo to idejo kot resen korak k izpopolnitvi naše srednje šole. Da bi le ne ostalo samo pri dobrih namenih.

Delavsko visoko šolo hoče ustanoviti socijalna demokracija v Nemčiji, da si izšola in vzgoji dobrih in izobraženih urednikov, strankinih tajnikov in izurjenih agitatorjev. Poduk se razdeli v šest-mesečne kurze in traja vsak teden 30 ur. Poleg pohajanja šole mora izdelovati delavec učenec tudi domače naloge in ker se ta čas ne more sam preživljati, skrbijo za vse njegove življenjske potrebe delavske organizacije. Predmeti, kateri se bodo poučevali, so sledeči: narodno gospodarstvo, socijologija, zgodovinski materijalizem, zgodovina socijalne demokracije, zgodovina meščanskih strank, ustavna zgodovina, socijalna zakonodaja, glavne določbe kazenskega in civilnega prava, združništvo, praktična socijalna politika in vaje v slogi in govoru. Začasno se bo poučevalo samo 30 oseb. B.

storili v eni prihodnjih številkih — hočemo si le nekoliko ogledati delovanje »nemške« troperesne deteljice prof. Puschnigg-a, prof. Schrautzer-ja in risarskega pomožnega učitelja Kleina, ki izvršujejo z neverjetno predrznostjo svoje germanizatorično delo na tem zavodu. Prof. Puschnigg*) zahteva n. pr. po raznih razredih, da morajo učenci kupovati potrebne zvezke le pri nemškem trgovcu Zeschko-tu. Nič bi ne rekli, če bi zahteval to od nemških dijakov, čeravno, po našem mnenju šola ni temu posvečena, da pa zahteva kaj sličnega od Slovencev (n. pr. v V b in VI.), je višek nesramnosti. Še dalje gre prof. Schrautzer Karl (svojčas Dragotin), katerega edina skrb je, germanizirati slovenske učence, kjer le mogoče. On se predrzne reči očetu, ki ga pride vprašat o učnem vspelu svojega sina, ki je v slovenskem odelku, da fant gotovo dovrši razred s povoljnim vspehom, ako prestopi iz slovenskega oddelka v nemški, sicer da mu tega ne more garantirati! Omeniti je, da dotični dijak ni bil slab v slovenščini in je popolnoma izključeno, da bi bil iz tega predmeta padel. Ponesrečiti bi se mu toraj **moralo** v kakem drugemu predmetu, če bi ne prestopil v nemški oddelek. Po tem sistemu hoče g. Dragotin pridelovati Nemce! Najbolj predrzen izmed vseh treh pa je gotovo pomožni učitelj Klein, ki prepoveduje slovenskim učencem pod kaznijo (zapretil je z razrednico) **govoriti** med seboj slovenski, kakor se je to zgodilo v 1c razredu (kjer so sami Slovenci.)

Nova pravila »Prosvete« je ministrstvo potrdilo. Občni zbor bo o božiču.

Tudi obletnica — 21. novembra je poteklo leto, odkar je vložil pripravljalni odbor pravila akademičnega ferijalnega društva »Skala« za Štajersko. Našim čitateljem so še gotovo v spominu čudna pota c. kr. previdnosti glede Skale, ki so nazadnje prisilila pripravljalni odbor, da je rekuriral na ministrstvo. Januvarja meseca je izginil rekurz v prostorih c. kr. namestnije v Gradcu — in ni ga bilo več. Vsa poizvedovanja, vsi koraki pri slovenskih poslancih, pri uradih itd. itd. so bili zaman — vlada je celo »Skalo« požrla in še prilike nam ni dala, da bi ji voščili dober tek. Naj se to zgodi naknadno — v rokah imamo ali bi vsaj že morali imeti novo »Skalo«, to je ferijalno akademično društvo »Prosveta«, ki razširi svoj delokrog na Štajersko. Zato smo tako brez vse pijetete, da se ne ženiramo izreči: *Le roi est mort, vive le roi!*

Za podravske ljudske knjižnice je moral plačati marenberški župan 50 K, ker je njegov vročekrvni sin strgal v minulih počitnicah nekemu podravskemu visokošolcu društveni trak in si je ta poiskal zadoščenja raje pri sodniji, kakor pa z »bridko sabljico« v roki. Vsem tovarišem priporočamo, da ravnajo v podobnih slučajih enako, kajti prepričani smo, da je dobil naš tovariš na eni strani popolno zadoščenje, da pa se je na drugi strani tudi za vedno zavaroval pred enakim »slavnim činom« mladega županovega sina, kajti plačati za raztrgani trak 50 K globe in 80 K sodnih stroškov je le malo drag »špas«, katerega si gotovo več ne bo privoščil.

Sokoli — akademiki. Niso nam še izginili iz spomina jugoslovanski dnevi vsesokolskih zletov v Ljubljani in Zagrebu, a zopet se nam pripravljajo enaki slavnostni dnevi v zlati slovanski Pragi. Dne 28., 29., 30. junija in 1. julija 1907. se vrši v Pragi peti vsesokolski zlet. Priprave in program zleta so velikanske. Udeležje se zleta Sokoli vseh slovanskih narodov, pridejo celo ameriški Sokoli. Da se moramo tudi slovenski akademiki udeležiti zleta kar najmnogoštevilnejše, se ob sebi umeje. Da pa to izpeljemo, je treba že sedaj misliti na pokritje stroškov, ki so zvezani z zletom. Najbolje da se že

Opb. ured.: Moža že poznamo po njega škandaloznem vedenju v Praunseisovi pivnici.

sedaj nabirajo v vseh naših društvih mesečni prispevki, da zberemo do junija najpotrebni denar za vožnje stroške. k.

Resnicoljubnost »Ilirijanov«. »Soča« je prinesla dné 7. listopada t. l. pod zaglavjem »Na Legovem grobu« vest, da je na Legovem grobu dné 1. listopada zapel pevski zbor »Ilirije« dve žalostinki. V notici se nahaja tudi sledeči pasus: »Pri odboru je sodelovalo tudi nekaj hrvatskih in srbskih akademikov, med tem, ko so pevci pristaši »Adrije« smatrali umestnejšim svojo odsotnost.« To vest moramo kot skrajno tendenčno z ogorčenjem zavrniti. »Adrija« je želela, da vsi Slovenci nastopijo na Legovem grobu celokupno kot Slovenci in naši pevci so bili pripravljeni sodelovati; »Ilirija« je pa našo tozadevno ponudbo kratkomalo odklonila ter priredila strankarsk društven nastop. Da potem naši pevci niso mogli in hoteli delati štafaže »Ilirijanom«, je menda več kot umevno. »Ilirijani« naj bi bili vsaj toliko taktni in pošteni, da bi celo na »Legovem grobu« ne pljuvali resnici v obraz!

V. M. Z.

Doneski k »čiščanju«. Večkrat se sliši pritožba, kako malo gimnazijcev dospe do svojega prvega cilja, do mature. Tukaj hočemo objaviti nekoliko podatkov iz zadnjih let o zrelostnem izpitu na mariborski gimnaziji; tabela kaže, koliko dijakov je bilo (koncem šolskega leta) v I. razredu in koliko od teh je vstopilo v V. razred in naredilo maturo.

I. razred.		V. razred.	Matura.		
1892	60 (85)	1896	—	1899	15 (25 %)
1893	84	1897	32 (38 %)	1900	22 (26 %)
1894	85	1898	32 (38 %)	1901	25 (29 %)
1895	111 (121)	1899	29 (26 %)	1902	24 (22 %)
1896	84 (111)	1900	25 (30 %)	1903	14 (17 %)
1897	100 (113)	1901	35 (35 %)	1904	23 (23 %)
1898	124 (143)	1902	35 (28 %)	1905	18 (15 %)
1899	100 (127)	1903	32 (32 %)	1906	19 (19 %)

Ti podatki so povzeti po šolskih izveštjih. Ako se oziram na število, koliko jih je bilo v celem sprejetih v I. razred (n. pr. l. 1899. 127), tedaj so odstotki dosti manjši, l. 1906 le 15 %, l. 1905 celo 12 %. Kaj je vzrok tako neznatnih uspehov, je seveda drugo vprašanje. Zanimivo bi bilo, če bi se tudi o drugih naših gimnazijah objavili enaki podatki.

Hrvatski lektorat se je ustanovil na krakovskem vseučilišču in je poverjen g. Tadeuszu Stanislawu Grabowskemu, ki je po svojem dijaškem delovanju dobro znan tudi slovenskemu dijaštvu. v.

LISTNICA UREDNIŠTVA.

L. C. v Ljubljani. Vaš dopis o razmerah na ljubljanski višji deklinški šoli se nam ne zdi neutemeljen, ker smo čuli slične pritožbe tudi z druge strani. Vendar se držimo principa, da dopisov anonimnih dopisnikov ne priobčujemo. Zelo bi nam pa ustregli, ako nam pod svojim imenom pišete podrobneje in navedete konkretna fakta. Uredniška tajnost nam je seveda sveta. Zdravi! — Po sklepu lista smo dobili »Gorenjca«, ki ostro polemizira s člankom, ki smo ga prinesli v zadnji št. o dijaških razmerah v Kranju. Dobili pa smo trenutek, preden je list izšel obvestilo, da neki profesor izvaja naravnost neverjetne konsekvence iz onega članka. Zadevo bomo preiskali do dna. Za danes le omenimo onega »Gorenjca«, da je videl v članku čisto drugo tendenco, kot jo je imel in da imamo o nalogah meščanstva napram dijaštvu načelno povsem drugo naziranje. Z ozirom na nastop glede profesorja pa izjavljamo 1. da članka »Dijaške razmere v Kranju« ni pisal noben kranjski gimnazijec (vsakemu lojalnemu nasprotniku bo to zadoščalo!) 2. da smo mnenja, da nobeno sredstvo ni tako koristno izboljšanju razmerja profesorskega zbora do dijaštva kot — clara pecta. Drugič več!